

Muistojen Karjala – utopiat paikasta

Tässä artikkelissa tarkastelen Karjalaan liittyviä utopioita erityisesti siirtokarjalaisten muistin ja muistamisen näkökulmista. Kuljetan utooppista puhunutta mukanani läpi tekstin, kun teen ekskursioita eri puolille Karjalaa. Henkilökohtainen yhteyteni Karjalaan, ns. varttikarjalaisuuteni, paljastuu Kannakselle sijoittuvien aihevalintojen kautta. Tarkasteltavana aikana artikkelissa on karjalaisten muistojen kattama periodi: itsenäisen Suomen vuosikymmenet eli se Karjalan ja karelianismin aika, jota Hannes Sihvo ei käsittele *Karjalan kuvassa* (1973/2003). Tulkinnan avainsanoina toimivat muisti, utopiat ja paikka.

Sitoudun tulkitsijana kriittisen muistitietohistorian (*Oral History*) lähtökohtiin – kontekstualismiin, tulkinnan subjektisidonnaisuuteen sekä tutkimuksen poliittisuuteen ja positionaalisuuteen – vaikka en niitä tässä artikkelissa perusteellisesti esittelekään (ks. tarkemmin Portelli 1997; 2002; 2003; Popular Memory Group 1982; 2002). Ainoastaan artikkelin loppupuolella pysähdytään hetkeksi muistitietohistorian perimmäisten kysymysten äärelle, jotta muistitiedon ja kansanomaisen historian merkitys korostuu oikealla tavalla ja Karjala-tutkimuksen uuden aallon mahdollisuudet paljastuisivat. Erityisesti alleviivaan avoimen muistin politiikan merkitystä Karjalasta ja karelianismista puhuttaessa. Pyrin osoittamaan, mitä ulottuvuuksia Karjalaan liitetyillä tulkintoilla voi olla, kun ne suhteutetaan tulkitsijoiden subjektiviteettiin, koke-
muksiin ja erilaisiin ajallisiin konteksteihin.

Utopia paikasta

Sana *utopia* tulee suomen kieleen kreikan kielen sanasta *topos* 'paikka' ja kielto-sanasta *ū* 'ei'. Yksinkertaisesti utopiassa siis on kyse paikasta, jota ei ole. Arkikielessä utopiat ovat eräänlaisia tuulentupia: epärealistisia ja epäkäytännöllisiä suunnitelmia ja jopa tietoisia pyrkimyksiä uudistuksiin, joiden toteutuminen on hyvinkin epävarmaa. Utopistit ovat henkilöitä, jotka esittävät

mielikuvituksellisia maailmanparannussuunnitelmia. Tulevaisuusajattelussa utopiaa sen sijaan käytetään välineenä tai työkaluna esittämään sellaista tulevaisuudessa sijaitsevaa aikaa tai paikkaa, jossa jokin nyt huonosti oleva asia on hyvin. (Ks. Kamppinen & Kuusi & Söderlund 2002, 907.) Näin ymmärrettynä utopiat kietoutuvatkin osaksi läsnä- ja poissaoloa sekä merkitysten tuottamista paikan näkökulmasta. Utopiat sisältävät pyrkimyksiä rakentaa todellisuutta niin, että jokin tässä hetkessä poissa oleva paikka muuttuu olemassa olevaksi esimerkiksi muistoissa tai tulevaisuuteen suuntautuvissa toiveissa.

Paikka kuuluu kulttuurisen maantieteen keskeiskäsitteisiin. Erityisesti humanistisen maantieteen näkökulmasta paikka on tila, johon on liitetty elämysmaailmasta nousevia merkityksiä. Paikka on luonteeltaan sosiaalinen, konstrukttiivinen ja holistinen, sillä se on dynaamisten prosessien alainen merkitysjärjestelmä ja aina henkilökohtaisesti koettu. Paikkaa tarkasteltaessa korostuu kulttuurisen toimijuuden subjektiivinen luonne: paikasta tulee merkityksellinen inhimillisen kokemuksen ja yksilöiden elämysmaailmaan liittyvien merkityksenantoprosessien kautta. Siihen sisältyy tiettyyn aikaan kiinnittyviä tunteita, ja esimerkiksi muistin ylläpitämästä paikasta voi tulla *lieux de mémoire* eli *muistin paikka*. (Fingerroos 2004, 111–114; Haarni 1997, 87; Junkala 1999, 21; Karjalainen 1997, 230–233; Paasi 1998, 222–223; Raivo 1997, 198–200; Strassoldo 1993, 7; Tilley 1994, 10–17. Muistin paikka -käsitteestä Nora 1996.)

Toisaalta paikkaan sisältyy aina myös sosiaalisia, kulttuurisia, poliittisia ja vallankäyttöön kietoutuvia merkityksiä, mikä ilmenee erityisesti, kun kyse on identiteeteistä, kulttuuristen representaatioiden ongelmakohdista ja erottelevista rajoista. (Fingerroos 2004, 111–114; Haarni 1997, 87.) Kulttuurimaantieteilijä Anssi Paasi esimerkiksi on kirjoittanut Värttilän pitäjän siirtokarjalaisten menetettyyn Karjalaan liittämistä utopioista 1990-luvun Suomessa. Utopiat ovat Paasin tulkinnassa moniulotteisia, mielikuvallisia ja ideaalisia piirteitä sisältäviä kokonaisuuksia, joilla ei välttämättä ole kuin ohut yhteys todellisuuteen. Ne saavat erityisen latauksen paikoissa, joille annetaan sisälöksi toivon ja unelmien manifestaatioita. (Paasi 1988, 9–11, 17, 29; ks. Paasi 1996.)

Utopia Karjalasta

Muistamiseen kiinnittyvät utopiat kuuluvat keskeisesti Karjalasta tuotettuun puhuntaan. Ne liittyvät sekä paikan kuvitteellisiin ominaisuuksiin että poissaolon ja luovutuksen synnyttämiin merkityksiin. Siirtokarjalaisten utopiat kiinnittyvät muistin paikkoihin, joita ei ole: luovutettuun Karjalaan, kotikylään ja omaan pihaan. Yhtä hyvin ne liittyvät paikkoihin, joissa asioiden toivotaan vielä joskus olevan hyvin: ”Ehkä luovutettu Karjala palautuu Suomelle vielä kerran.” Totuudella tai realismilla ei olekaan utooppisen puhunnan tai

muistin yhteydessä primaarista merkitystä, sillä merkityksellisimpiä ovat toiminta ja sisällöt, joihin utooppisuus ohjaa ja kannustaa. Utopiat ovat muisteli-joille ja unelmoijille todellisia.

Utooppisuus on vaihdellut eri vuosikymmeninä ja saanut aikaan viittaavia sisältöjä. Varhaiset mielikuvat liittyvät *kalevalaiseksi kulttuurinationalismiksi* ja *poliittiseksi etnografiaksi* luonnehdittuihin ilmiöihin (ks. Anttonen 1996; Tommila 1989, 61). Historiallisesta näkökulmasta karelianismi onkin keskeisen osa utooppista Karjala-puhuntaa. Karjalassa kävivät ensin rauhanomaisen nationalismin edustajat – kansanrunouden kerääjät, kirjailijat ja taiteilijat – sitten vallankumouksellisen nationalismin kannattajat, Suur-Suomesta unelmoivat valkoiset heimosotamiehet ja punaisen työkansan edustajat. Syntyi *karelianistinen utopia* itsenäisestä sukukansojen kansakunnasta, jota johtaa itseoikeutetusti eurooppalaistuva Suomi. On ymmärrettävää, että myyttien äärellä paljon jäi ja jätettiin sopivan puhunnan ulkopuolelle. Ulkopuolelle jätettiin muiden muassa soraääniset runonlaulajat ja ne paikalliset, jotka suhtautuivat kielteisesti heinäntekoa häiritseviin kerääjiin tai kummastelivat luonnoslehtiöt mukanaan matkustavia kareliaaneja.

Yrjö Hirn käytti termiä karelianismi vuonna 1939 teoksessa *Matkamiehiä ja tietäjiä* luonnehtiessaan Akseli Gallen-Kallelan ja muiden Kalevala-romanttikkojen merkitystä 1800-luvun lopun kansallishenkisessä ilmapiirissä. Lueteltuaan keskeisimmät kauko-Karjalassa liikkuneet kansalliskirjailijat ja -taiteilijat – Eino Leinon, Pekka Halosen, Juhani Ahon, Eero Järnefeltin ja Jean Sibeliuksen – Hirn päätyi luonnehtimaan 1800-luvun lopun ”kuvissa ja sävelissä” ilmenneen Karjala-renessanssin olemusta seuraavin sanoin:

Nähdäkseni ei mikään paremmin vastaa *karelianismin* sisintä pyrkimystä kuin se innostus, joka eli Göötttiläisen liiton jäsenissä. Ero on vain siinä, että suomalainen taidevirtaus ilmeni paljon laajemmalla alalla ja monipuolisemmissa muodoissa. (Hirn 1939, 207–208; korostus Fingerroosin.)

Hannes Sihvo tarjosi käyttökelpoiset avaimet karelianismi-käsitteen laajalle määritelmälle vuonna 1973 ilmestyneessä väitöskirjassaan *Karjalan kuva. Karelianismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana* (uusintapainos 2003). Sihvo osoitti karelianismin olevan osa kulttuurisia ja poliittisia ilmiöitä ja liitti sen paitsi vuosikymmenten ja vuosisatojen kulkuun myös traditioon, menneisyyden esittämiseen, kansallisuuteen, identiteettiin ja etnisyyteen. Hän totesi, että suomen kieli esti sen, että *Karjalan kuvasta* ei koskaan voinut tulla samanlainen klassikko kuin Eric Hobsbawnin, A. D. Shithin ja Edward Saidin teoksista. Karjala-tutkijoiden onni kuitenkin lienee, että karelianismi kuulostaa ”orientalismilta – lilliputtikoossa” ja tarjolla on runsaasti tutkimuksen motiiveja. Karelianismissa toistuu eri aikakausina hyvinkin paralleelisia motiiveja ja aaterakennelmia, joista yhtä Sihvo nimittää *utooppiseksi struktuuriksi*. Lisäksi karelianismissa on muiden aatteiden tapaan esiklassikkonsa, klas-

sikkonsa ja epigoninsa. Sihvon sanoin ”Karjalan ’todellisuus’ eli reaaliset olot muuttuivat vuosikymmenten kuluessa, mutta kareliaanien romanttinen tai realistinen perusasettelu ei: he loivat Karjalan kuvaa milloin fasinoivalta, milloin tosioloiselta pohjalta.” (Sihvo 2003, 8–9, 406–407.)

Sihvon tarkastelukulma ulottuu *Karjalan kuvassa* vain autonomian aikaan asti. Karjala on kuitenkin ollut merkittävässä osassa itsenäisestä Suomesta käydyssä puhunnassa, itse asiassa hyvinkin luonnollinen tekijä kansallisessa Suomi-myytissä. Myyttiä on luotu niin talvi- ja jatkosodasta kertovassa kirjallisuudessa kuin Karjalaan liittyvän muistin ja muistamisen lukemattomissa ilmenemismuodoissa. Olin kollegani Terhi Torkin kanssa etnografisella havainnointimatalla Kannaksella elokuussa 2003 ja uudelleen seuraavan vuoden heinäkuussa. Pääsimme tutustumaan Kannaksen historian sotaisaan puoleen Summassa ja Tali-Ihantalassa. Veteraanien muistomerkit marssitettiin eteemme, kun kuljimme pyhiinvaeltajien tavoin syvälle uurtunutta polkua pitkin Ihantalan kirkonmäelle ja veristen taistelujen muistoa kantavalle massiiviselle muistomerkillä (ks. pyhiinvaelluksista myös Lehto & Timonen 1993, 100–102). Kirjoitimme vuoden 2003 matkaraportissa, millaisia ajatuksia muistomerkki meissä herätti:

Näimme suuren siirtolohkareen ja sen alla olevan luolan, jonne mahtui kerralla kymmeniä sotilaita. Ihantalan ”veripellon” reunassa oleva muistomerkki oli arvatenkin massiivinen. Paikan tuntu oli samanlainen kuin aikoinaan Summan muistomerkillä: maastossa erottuvat juoksuhaudat ja räjäytetyt betonibunkkerit eivät jättäneet kokijaa kylmäksi. Historia saakin paikan topografian äärellä konkreettista sisältöä – olkoonkin, että Ihantalassa ja Summassa kyseessä oli sota ja jälkeensä luodut kansalliset myytit. Löysimme jälkeensä muutaman ilmakuva Ihantalasta. Veripelto oli taistelujen jälkeen täynnä syviä kraattereita. Näky oli kuin kuun pinnalta konsanaan. (Fingerroos & Torkki 2003, 11.)

Kirjoittamamme teksti todentaa, että muisti, historia ja kansallisuus ovat toisiinsa läheisesti liittyviä termejä ja erilaisten kansallisten symbolien elämästä on mahdollista löytää vaihteita, kuten Pierre Nora on kirjoittanut. Esimerkiksi muistomerkki symboloi ensin sitä historiallista tapahtumaa, jota varten se on pystytetty. Myöhemmin siitä tulee muistin paikka, joka on etäännyntynyt alkuperäisestä tarkoituksestaan. Se kantaa kokijoiden siihen liittämää historiallista muistia. (Nora 1996, 6–7; Nora 1998, 636. Ks. myös Heimo 2001, 160–161.)

Siirtokarjalaisten utopioissa on kyse unohduksesta ja mielikuvien hämärtymisestä ja muuttumisesta. Niistä on luettavissa myyttejä menetetyistä Karjalasta sekä yksilötason sankari- ja selviytymistarinoita jälleenrakennetusta Suomesta. *Uuskarelianistisia* ja poliittiseen nationalismiin viittaavia ilmiöitä on havaittavissa edelleen, sillä erilaisille karjalaisille muistin paikoille – vuosien 1939–1945 sodissa menetettyjen kirkkojen raunioille, hautausmaille, sankari-

Kuva 1a. Ihantalan 1944 muistomerkki symboloi verisellä pellolla käytyjä taisteluja ja sankarien kunniaa. Siirtokarjalaisille koti-seutumatkailijoille ja veteraaneille muistomerkki on keskeinen muistin paikka. Esimerkiksi kesällä 2004 Ihantalaan kokoontui tuhansia veteraaneja ja heidän jälkeläisiään kunnioittaman paikan 60-vuotista muistoa. Kuva: Outi Fingerroos 2003.

Kuva 1b. Matkalla Ihantalaan. Siirtokarjalaisten matkoja rajan taakse, menetettyjen paikkojen ja tutun maiseman ääreen, on kuvattu pyhiinvaelluksiksi. Pyhiinvaeltajia ovat niin sotaveteraanit, karjalaiset itse kuin heidän jälkeläisensä ja muut asianharrastajat. Kuva: Outi Fingerroos 2003.

hautoille ja merkittävimmille taistelupaikoille – pystytetään jatkuvasti uusia muistomerkkejä. Keskustelua Karjalan palautuksesta on käyty siirtolaisuuden jälkeen vilkkaana muiden muassa sanomalehti *Karjalan* sivuilla ja lukemattomissa keskustelutilaisuuksissa. Kyse on suuresta kansallisesta utopias- ta, josta ei ole aina saanut puhua ääneen. ProKarelia-niminen vapaa kansalaisliike pitää Karjala-kysymystä jopa missionaan ja keskittyy alueen palauttamiseen Suomen valtion ja EU:n yhteyteen; tätä pidetään sekä kulttuurisena että hyvinvointia ja Karjalan tunnettavuutta edistävänä tekona (Fingerroos 2004, 160; ProKarelia 2003). Hannes Sihvo onkin arvioinut, että karelianis- mille on olemassa tänään samankaltainen sosiaalinen tilaus kuin sen syntyai- koina reilut sata vuotta sitten. Karelianismin kulta-aikana Suomi tosin oli osa Venäjää, nyt kuulutaan Eurooppaan ja globaaliin maailmaan. (Haapanen 2001.)

Karjalaisuuden globaali aspekti osoittaa, että sillä on merkitystä lokali- teettien, perinteen vaalimisen ja perimmäisten patrioottisten manifestaatioi- den kentillä. Se on historiallisista syistä risteysasema, idän sillanpääasema ja rajamaa, jossa kohtaavat paitsi menneisyys ja nykyisyys myös se, mistä ei ollut mahdollista puhua ääneen autonomian ajalla tai reilut kolmekymmentä vuotta takaperin. Karjalaan on liitetty pyhän maan leima sekä suomalaisuu- den ja kalevalaisuuden myötä myös vahva kansallista identiteettiä tukeva arvo (ks. Fingerroos 2004, 156; Harle & Moisio 2000, 135; Tarkka 1988, 33–36). Sinne sopii Doreen Massey'n (2003, 58) ehkä jo hieman kulunut näkemys sii- tä, että kolonisoidun periferian näkökulmasta sen ja keskuksen kohtaaminen on välitöntä ja intensiivistä. Keskusta tunkeutuu periferian sydämeen ja sen edustajat – lähetyssearnaajat, hallintovirkamiehet ja perinnettä keräävät kirja- viisaat – tekevät olonsa tiettäväksi.

Nykyhetken näkökulmasta siirtokarjalaisten muistojen Karjalaa kuvaa erin- omaisesti Michel Maffesolin luonnehdinta nykyaikaisen yhteisöllisyyden tyy- leistä ja uusheimolaisuudesta sekä Stuart Hallin identiteettitulkinta (ks. Hall 1999; Maffesoli 1995, 39–44; lisäksi Fingerroos 2004, 162–163; Söderholm 1997, 113–114). Modernit suomalaiset voivat vaivattomasti vaihtaa tyyliä ja heimoa. Identiteetin kiinnityspisteet eivät ole aina selkeät, joten moderneilla nomadeilla ei välttämättä ole vain yhtä identiteettiä vaan monta vaihtuvaa, tilanteesta riippuen. Periaatteesta kenestä tahansa suomalaisesta voi tulla het- kellisesti karjalaisten kaltaisia heimolaisia, jolloin paluu alkuperäiseen tyyliin tapahtuu yhtä helposti kuin rajanylitys turistilinja-autolla Vaalimaan raja- ase- malla. Karjalaisuus onkin melkein muotia. Kesällä 2003 osallistuin Johannes- Seura ry:n järjestämälle kuntalaismatkalle, jolla oli mukana Johanneksen siir- tokarjalaisten sijoitus kuntien – Liedon, Kaarinan, Paimion ja Piikkiön – ny- kyistä asujaimistoa ja kunnallishallintoa. Matkalla mukana ollut piikkiöläi- nen Heljä Karjalainen-Manninen kirjoitti havainnoistaan ja kokemuksistaan pitäjälehti *Johannekselaisessa*. Hän näki, että suomalaisten ”kotiseutumatkan” motiivina oli halu tutustua johannekselaisten kotiseutuun ja ”koskettaa maa-

ta, jossa ovat monien matkalaistemme esivanhempien viimeiset leposijat”. Matka antoi paljon pohdinnan aihetta: ”Mitä sitten nykyinen Sovetski merkitsee nykyisille asukkaalleen?” (Karjalainen-Manninen 2003.) Manninen-Karjalaiselle kotiseutumatka siirtokarjalaisten synnyinsijoille oli selvästi kesän ”huippukokemus”, ja kuvauksessa kohtaavat mielenkiintoisella tavalla sijoituskuntalaisten, siirtokarjalaisten ja nykyisen Sovetskin asukkaiden näkökulmat. Kuntalaismatkaa voikin pitää uudenaikaisena karjalaisuuden tai uskarelianismin muotona: hetkellisenä siirtymänä naapurissa asuvien siirtokarjalaisten menneisyyteen.

Kuva 2. Kohtaamisia kesällä 2003. Entinen Johannes – nykyinen Sovetski. Venäläisiä – sijoituskuntalaisia – siirtokarjalaisia. Kuva: Outi Fingerroos

Muistojen Karjala

Menetettyyn Karjalaan liittyvä muisti

Eeva Kilpi kirjoittaa romaanissaan *Rajattomuuden aika* (2001) siirtokarjalaisuudesta ja siihen liittyvästä muistelemisen tarpeesta 2000-luvun Suomessa:

Meidän menneisyytemme, menneisyytemme palvonta, rakkautemme Karjalaan vaatii aina silloin tällöin itse kultakin pientä asioiden kirjaamista nykyhetken näkökulmasta yhtä lailla kuin se vaatii dialogia, yleistä keskustelua ja kriittistä analyysia. Niin paljon on sentään muuttunut, ja uskoi- sin haluamaani suuntaan. (Kilpi 2000, 346.)

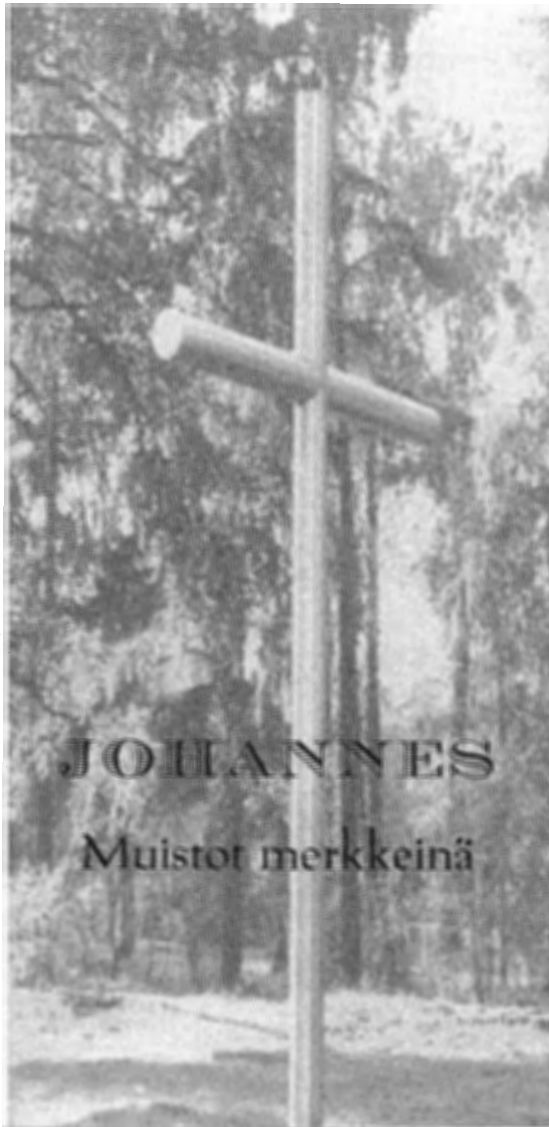
Viipurissa vuonna 1927 syntynyt kirjailija Elina Karjalainen kirjoittaa muistelmateoksensa *Isän tyttö* (1999) saatesanoissa otsikolla *Muistamisesta samaan tapaan kuin Eeva Kilpi*. Hän kertoo pienistä mutta merkityksellisistä yksityiskohdista kodissaan ja perheessään Viipurissa: porraskäytävästä, jossa oli suuri ikkuna ja ikkunassa monta eriväristä ruutua, joiden läpi katsoessa maailma näytti vuoroin keltaiselta, siniseltä, punaiselta ja vihreältä. Lapsuuden muistojen maailma näyttäytyy onnellisten maailmana, sillä mielikuvat nousevat esiin kuin sumusta ja kirkastuvat koko ajan matkan varrella. Lapsuuden maisemassa ”aurinko on niin lämmin ja kirkas”, että varjokohdissa vaanivat pedot väistyvät ja unohtuvat. Elina Karjalainen pohtiikin oman muistamisensa luonnetta. Voiko ihminen valita muistamisen ja unohtamisen välillä? Onko pakko muistaa, kun ei voi unohtaa? Onko ihminen siksi, että hänen tehtävänsä on muistaa? Kysymyksiinsä hän vastaa yksiselitteisesti: ”Olen kirjoittanut tämän kirjan siksi, että en unohtaisi.” (Karjalainen 1999, 7–8.)

Eeva Kilven ja Elina Karjalaisen tekstejä luen useasta eri näkökulmasta. Näen, että siirtokarjalaisten vahvana elävä sukupolvikokemus sekä Kilven ja Karjalaisen omat henkilökohtaiset kokemukset menneisyydestä pakottavat heidät muistelemaan ja kirjaamaan muistonsa meitä muitakin varten. Näitä muistoja leimaa kulta ja utooppisuus. Samaa menneisyyden kaipuuta ja kokemuksiin kiinnittyvää muistelemisen tarvetta on mahdollista löytää muustakin karjalaisuudesta kuten pitäjaseurojen lehdistä, kesäisistä kotiseutumatkoiista ja karjalaisjuhlista. Johannes-Seura ry:n puheenjohtaja Paavo Väntsi esitti kutsun vuoden 2003 Johannesjuhille seuran pitäjälehdessä ja toisti lyhyessä puheenvuorossaan keskeisiä siirtokarjalaisuuteen liittyviä utooppisen puhunnan muotoja: Johannesjuhlat rakentavat sillan menneisyyden ja tulevaisuuden välille.

Juhlat ovat olleet ikään kuin *silta menneisyyteen*. Menetetty kotiseutu muistoiheen, evakkomatkan kokemukset, karjalainen kulttuuri sekä varhaisempien sukupolvien työ ovat sävyttäneet monella tavalla juhlia vuosikymmenten saatossa.

Mutta juhlien tarkoituksena ei ole ollut vain taaksepäin katsominen. Ne ovat tähdänneet myös yhteyden luomiseen eri puolille Suomea siroteltujen johannekselaisten kesken. On ollut mahdollista vaihtaa kuulumisia sukulaisten ja tuttujen kanssa. Ja omat muistotkin entisestä kotipitäjästä ovat saaneet uutta paloa yhteisten muistojen keskeltä. *Silta kaartuu myös tuleviin aikoihin*. Juhlilla olemme yhdessä tähystelemässä, mitä näemme edessäpäin. (Väntsi 2003; korostus Fingerroosin.)

Menetyksen kokemisesta ja näihin kiinnittyvistä kuvauksista syntyy sel-laista *kansanomaista historiaa Karjalasta*, jota ei oikeastaan juurikaan ole olemassa ajalta ennen Suomen itsenäistymistä. Siirtokarjalaisia on mahdollista ja helppo haastatella, ja kansanomaisen historia elää kultakauttaan kyläkirjoissa, historiikeissa ja muistelmateoksissa. Aiemmin kansanomaisuus huk-

kui heimoaatteiden, kolonialististen pyrkimysten ja karelianismin alle. Tämä näkyy jopa suomalaisten perinnearkistojen kokoonpanoja selatessa, sillä mukana on vain valikoituja paloja Karjalasta. Kuvaavaa on sekin, että Karjalasta luotuja kuvia systemaattisesti purkava tutkimus on kulttuurien tutkimuksessa toteuttamatta (vrt. Sihvo 2003) eivätkä karelianistien jäljillä tallanneet kult-

tuurien tutkijat ole lähteneet laajemmalti selvittämään, miten ja mistä lähtökohdista Karjalaa on jo muutaman vuosisadan aikana tutkittu. Kansanomaisien kuvausten utooppisuus on toisenlaista kuin Karjalaa tutkineilla, maalanneilla ja ihannoineilla kareliaaneilla. *Kansanomaiset utopiat* sisältävät konkretiaa, omakohtaista kaipausta kotiin ja mahdollisia unelmia paluusta Karjalaan. Ne ovat aina henkilökohtaisia ja kiinnittyvät muistin paikkoihin. Johanneksen Uuraansaareissa syntynyt Viljo Huunonen tiivistää henkilökohtaiset tunteuksensa evakkoajasta ja kodin menetyksestä artikkelissaan *Kuinka olisi jos oltaisiin* (1998). Hän tunnustaa, että maailma on muuttunut; kenties – tai luultavasti – kohtaisimme Karjalassa samanlaisia ongelmia kuin muualla Suomessa, vaikka alueluovutuksia ei olisi koskaan tapahtunut. Pohdinta ei kuitenkaan pyyhi pois evakkoajan ja tutun paikan, kodin, menetyksen tunnetta: ”Sen aiheuttama vamma on tässä heimossa niin syvällä, että sen paraneminen vie sukupolvien ajan. Parantuneeko se koskaan?” (Huunonen 1998, 153–154.)

Evakkoajan synnyttämät kokemukset ja paikkaan sidotut utopiat ovat olleet niin vahvoja, että ne ovat siirtyneet myös sukupolvelta toiselle, siirtokarjalaisten jälkeläisten mielikuviiin. Voimme puhua samaan aikaan sekä siirtokarjalaisten *muistojen Karjalasta* että heidän jälkeläistensä *kertomusten Karjalasta* (Lehto & Timonen 1993, 92–93; myös Fingerroos 2003, 199; Fingerroos 2004, 150). Itse kirjoitin pitäjälehti *Johannekselaiseen* vuonna 1996 isoäitini kotikylästä hyvinkin nostalgiseen sävyyn, sillä olin ensimmäistä kertaa muistojen Karjalassa. Isoäitini väkevien kertomusten pohjalta muodostamani mielikuva oli niin vahva, että tunnistin paikan ja tunsin rakkautta sitä kohtaan. Koin konkreettisesti olevani identiteetiltäni jotain. (Fingerroos 1996.) Karjalasta onkin tullut vuosien 1939–1945 sotien jälkeen uudella tavalla merkittävä identiteettikysymys nimenomaan henkilökohtaisella tasolla. Karjalaan sijoittuvat muistot, paikat ja maisemat kietovat sisäänsä vahvoja emootioita, ja niiden tulkinta merkitsee vääjäämättä symbolismin hyväksyntää. Muistojen ja kertomusten Karjalan realisaatiossa merkittävää on juuri paikan ja maiseman läsnäolo: kokijan henkilökohtainen tunne siitä, että muistin paikoilla ja maisemalla – tai minulla itselläni – todellakin on identiteetti, joka on luonteeltaan enemmän kuin menneeseen aikaan tai poissaolevaan paikkaan ja maisemaan kiinnittyvä karelisten utopia.

Puhunta Karjalasta on siis siirtynyt 1939–1945 sotien jälkeen entistä voimakkaammin mentaaliseen sektorille, osaksi siirtokarjalaisten ja heidän jälkeläistensä tässä hetkessä läsnä olevaa kokemusta – olkoonkin, että kokemukseen sisältyy utooppisuutta. Itärajan avauduttua 1980-luvulla maantieteellisestä etäisyydestä on tullut myös saavutettavaa läheisyyttä. Monen sukupolven karjalaiset ja maffesolilaiset ”kanssaheimolaiset” palaavat paitsi karjalaisuuden juurille myös menetetyille muistin paikoille. Menetetystä paikasta on tullut osittain läsnä oleva mutta ensi sijassa muistin ylläpitämä imaginaarinen

lähde identiteettikonstruktiolle ja nostalgialle (ks. myös Hodgkin & Radstone 2003, 12).

Karjala ei kuitenkaan ole vain kansallisten myyttien kehto ja siirtokarjalaisten tai uusheimolaisten identiteettipelin kenttä. Se on myös Venäjän karjalaisten koti, jonne heidänkin paikkaan liittyvät muistonsa, kokemuksensa ja utopiansa vahvasti kiinnittyvät. Siirtokarjalaisia tuntee jokainen suomalainen, mutta harva muistaa, että itsenäistymisen jälkeen ja itärajan sulkeuduttua Itä-Karjalasta pakeni Suomeen ja osittain myös Ruotsiin jopa 11 500 pakolaista, joita folkloristi Katja Hyry on tutkinut. Idän ja lännen välissä eläneet karjalaiset elätelivät toiveita itsenäistymisestä, ja näiden toiveiden epäonnistuessa osa pakeni Suomeen 1920-luvun alussa. Hyry selvittää, miten Itä-Karjalan pakolaiset vastaanotettiin kahtia jakautuneessa ja vasta itsenäistyneessä Suomessa. Punaisille he olivat kivitettäviä ja diskriminoitavia pettureita. Valkoiset pitivät heitä autettavina heimolaisina ja sukukansalaisina, jotka siten ovat osa omaa identiteettiämme. (Hyry 2004; ks. myös Hyry 1994.)

Karjalaan liittyvään muistamiseen onkin mahdollista ottaa monenlaisia kantoja. Eeva Kilpi suhtautuu omaan menneisyyteensä arvioiden, sillä hän nostaa esille dialogin tarpeen (ks. esimerkki edellä). Paluu menneisyyteen sisältää tarpeen asettua ulkopuoliseksi tarkkailijaksi. Kilven käymään dialogiin sisältyy jopa kriittisiä sävyjä, mikä todentaa sen, että utooppinen puhunta vaatii avointa muistin politiikkaa. Itse osoitin Karjalankannakselle sijoittuvassa väitöskirjassani *Haudatut muistot*, että vuoden 1918 sisällissota oli merkittävä mutta vaiettu ja monille kannakselaisille tuntematonkin osa Karjalan historiaa. Sisällissota kyseenalaisti avoimen muistamisen politiikan, sillä punaisten kannalta kielteinen ilmapiiri rajoitti julkista muistelutyötä vuosikymmeniä. Vasta aika – etenkin 1960-luvulta alkanut ja kirjallisuudesta voimaa ammentanut asennemuutos – tarjosi punaisten patoutuneille muistoille purkautumisten. Samalla avautui mahdollisuus tarkastella Karjalaan liitettyjä utopioita kriittisesti. (Fingerroos 2004.)

Utopiat ja kiistelyt muistamisen luvasta nostavatkin oleellisella tavalla keskiöön kysymyksen siitä, millainen kuva kansakunnasta ja Karjalasta meille on haluttu ja halutaan vielä tänäkin päivänä välittää. Vahvat kuvat Karjalasta ovat kansallisen projektin tulosta, eivätkä ne ole sama asia kuin siirtokarjalaisten muistamat ja paikkaan kiinnittyvät utopiat. Karjala on oleellinen osa suomalaisuutta mutta myös kipupiste ja tiivistymä: paikka, johon keskittyy valtavasti emotioita. Ilman muistelijoiden oman historian ja omien tulkintojen vakavasti ottamista moniäänisten tulkintojen tekeminen olisi vaikeaa – kenties mahdotonta.

Kuva 3. Koirien hautausmaa Viipurissa vuonna 2000. Sisällissodan jälkiselvittelyissä teloitettujen punaisten ja venäläisten joukkohauta ei ole Kannaksella yleisesti tunnettu muistin paikka. Se ei saanut ennen alueluovutuksia lupaa näkyä maisemassa. Neuvostoviranomaiset sen sijaan pystyttivät sinne muistomerkin vuonna 1961. Kuva: Outi Fingerroos.

Lopuksi: Muistin mieli

Luen Eeva Kilven tekstiä myös kantaa ottavana puolustuspuheenvuorona, sillä siihen on sisäänrakennettu vastine sellaiselle arkiselle mutta yllättävän usein eri yhteyksissä toistetuille uskomukselle, että muisti on virheitä sisältävää tietoa. Toisin sanoen muistelijoiden puhetta tai kirjoittamia tekstejä pidetään vähempiarvoisena kansanomaisena historiana kuin muita dokumentteja menneestä. Näin muistitietoon ja kansanomaiseen historiaan suhtaudutaan joskus akateemisissakin piireissä, sillä itsellenikin on sanottu, että ”muistella osaa- vat kaikki” ja ”muistelijat puhuvat tai kirjoittavat mistä itse haluavat”. Tämäntyyppisessä lähdekritiisessä ajattelussa muistitieto käsitetään subjektiivisuutensa vuoksi mahdollisimman epäluotettavaksi tiedoksi (Kalela 2000, 90–91), jolloin pyrkimyksenä on päästä epäluotettavien lähteiden taakse aidon tai ainakin luotettavamman totuuden äärelle. Tutkimus ei myöskään voi olla vain aineistojen moniäänisyyden esittelyä, vaan tulkinta pitää kääntää tieteellisen tutkielman kielelle. Näin tulkiten on mahdollista väittää, että muistitieto ei sellaisenaan riitä esimerkiksi Karjalasta tehtävien tulkintojen ylei-

seksi todentajaksi. Muistelijathan voivat olla väärässä, ja puhunta saattaa kuulostaa liian kansanomaiselta.

Muistitietotutkijana olin mielissäni Elina Sanan journalistisesta dokumenttikirjastaan *Luovutetut. Suomen ihmislouvatukset Gestapolle* (2003) saamasta laajasta julkisuudesta ja arvostuksesta. Elina Sana kyseenalaistaa dokumenttikirjassaan mielenkiintoisesti sellaisen näkemyksen, että vain akateemisen koulutuksen saanut tutkija voi tehdä pätevää ja paikkaansa pitävää tulkintaa tai tuottaa hedelmälliseksi kutsuttua uutta tietoa menneisyydestä. Hän kirjoittaa: ”Kirja on monivuotisen tutkijaharrastuksen tulos ja muodoltaan journalistinen dokumenttikirja, joka on suunnattu kenelle tahansa asiasta kiinnostuneelle lukijalle.” Olen ihmetelty, miksi journalistiksi kutsuttu kirjailija ei kriittisesti suhtautuvien arvostelijoiden mielestä olisi ansainnut kiitosta tuottamastaan dokumenttikirjasta ja tulla palkituksi arvostetulla Tieto-Finlandialla. Mitkä ovat etenkin akateemisten epäilijöiden motiivit? Eikö journalistinen dokumentti menneestä ole tarpeeksi pätevä?

Humanistinen ja oppiainerajat halkova keskustelu on vähitellen kypsynyt hyväksymään näkökulman, että myös tutkijat tuottavat subjektiivisia kuvia menneisyydestä. Edellä käymäni keskustelut Karjalasta ovat tästä mainioita esimerkkejä: puhunta on vahvasti kontekstiväritteistä ja ajan tulkitsijoiden näköistä. Etenkin kulttuurien tutkimuksessa keskustelua subjektien näkyvyydestä käydään vilkkaasti. Avoimuutta vaaditaan niin muistin politiikalta kuin tieteen tekijöiltä, sillä tutkimuskin tuottaa tietynlaista tulkintaa menneisyydestä (ks. myös Kalela 2000). Vakaumukseni onkin, että ammattimaisesti tuotettujen virallisten historiakuvien ja -esitysten sekä kansanomaisen historian välinen suhde on kuin veteen piirretty viiva, ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Näin sen pitää myös olla, sillä tutkijoilla ei ole yksinoikeutta menneisyyteen ja kaikilla tulkinnoilla on yhteiskunnallisia seurauksia (Kalela 2000, 75). Tieteen kannalta tämän veteen piirretyn viivan konstruointi tai rekonstruointi on tietenkin metodologisesti kiinnostava ja haastava kysymys. Sen hahmottaminen vaatii tieteellistä keskustelua ja avoimuutta – aivan kuten puhunta Karjalasta.

Folkloristit ja historiantutkijat ovat jo pitkään hyödyntäneet ja tallentaneet tutkimuksissaan erilaisia muisteluaineistoja ja muistitietoa. He ovat käyneet aiheesta myös vilkastuvaa metodologista keskustelua. Laajemmalle keskustelu muistitietohistorian merkityksistä ja mahdollisuuksista ei ole vielä levinnyt. Näen kuitenkin, että muistitietohistoria on merkittävä näkökulma aineistolähtöiselle laadulliselle tutkimukselle. Muistitieto voi tarjota teoreettisia ja metodologisia mahdollisuuksia, kun tutkimuksessa halutaan etsiä vaihtoehtoisia vastauksia vaikkapa sosiaaliseen luokkaan tai yksityiseen elämään liittyville kysymyksille (Williams 1996, 27–29). Muistitieto on oiva väline myös silloin, kun pyritään kansakuntaa ja nationalismia käsittelevän retoriikan taakse ja pienten kertomusten äärelle.

Mikä sitten tekee muistitiedosta metodologisesti erityisen? Italialainen muistitietohistorioitsija Alessandro Portelli (2002, 63–74) antaa kysymykselle useitakin vastauksia, mutta merkittävimpana pidän mainintaa siitä, että muistitieto kertoo enemmän merkityksistä kuin itse tapahtumista. Muistelijat lataavat kerrontaansa menneen ajan tapahtumiin liittyviä sisältöjä, tulkintoja ja näkökulmia. Muistitieto esimerkiksi kertoo, miten muistelija olisi halunnut jonkin asian olevan tai mikä oli jonkun tapahtuman ”psykologinen hinta” vaikkapa sodan tai luokkataistelun yhteydessä. Muistitiedon kanssa operoiva tutkija ei osoitakaan väärää muistitietoa vaan esittää erilaisia tulkintoja menneisyydestä tai on kiinnostunut muistelun subjektisidonnaisuudesta, merkityksistä, merkitysten tuottamisesta ja siitä, mitä ei muistella. (Portelli 2002, 67–69.)

Muistitiedon käyttö itsessään ei kuitenkaan riitä muistitietohistorian teolle. Muistelijat kertovat menneestä moninaisissa tilanteissa, ja kerrontaan sisältyy osittaisuuden elementti: eräänlainen loppumattomuus ja position valinta. Muistitietoa ei kerrota neutraaleista lähtökohdista, ja tutkija ja muistitieto asettuvat näkökulmineen harvoin samalle polulle. (Portelli 2002, 73.) ”Konfliktitilanne” ja jatkuva ”neuvottelu puolista” ovat muistitietohistorialle ”ne seikat”, joka tekevät siitä metodologisesti mielekkään ja erittäin haastavan lähestymistavan.

Artikkelissani olen pyrkinyt osoittamaan, että muistelijoiden tulkinnat keskiöön asettavaa lähestymistapaa on mahdollista soveltaa paljon tutkittuun Karjalaan. Tällöin on mahdollista päästä käsiksi karelianismin kaltaisiin laajoihin ilmiöihin suorastaan uudesta näkökulmasta. Omassa post doc -tutkimuksessani kurkistusaukkoina toimivat muistin paikat ja utopiat: se, miten muistelijat kertovat ja kirjoittavat näistä menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmista itsenäisessä Suomessa.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

- HYRY, KATJA 1994: *Rajakansan historia ja kokijat: Vienankarjalaisten vaiheet 1900-luvulla*. Uskontotieteen lisensiaatintyö. Helsingin yliopisto, Uskontotieteen ja folkloristiikan laitokset.
- 2004. Crossing the Border in February 1922 from Dvina Karelia to North-Eastern Finland. Comparison Between the Narratives of the Refugees Themselves and the Eyewitnesses of the Process. Julkaisematon esitelmä seminaarissa *Muistitieto ja metodologiset valinnat – Methodological Choices in Oral History*. University of Turku, 17.–18.5.2004.

Valokuvat: Outi Fingerroos, Karjalankannas ja Viipuri 2000–2003.

Painetut lähteet

- ANTTONEN, PERTTI J. 1996: Myyttiset uhkakuvat ja puolustuseetos Suomen ja suomalaisuuden konstituoinnissa. *Elektroloristi* 3(2) [online]. Saatavana [www.muodossa osoitteesta < URL: http://www.joensuu.fi/~lorist/2/_96/ant296.html >](http://www.joensuu.fi/~lorist/2/_96/ant296.html). [Viitattu 12.5.2004.]
- FINGERROOS, OUTI 1996: Matka juurilleni Johanneksen Koskijärvelle. *Johannekselainen*, syyskuu 1996.
- 2003: Karjalainen – heimolainen vai uusheimolainen. KNUUTTILA, SEPO – LAAKSONEN, PEKKA – PIELA, ULLA (toim.): *Tutkijat kentällä*. Kalevalaseuran vuosikirja 82. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 194–207.
- 2004: *Haudatut muistot. Rituaalisen kuoleman merkitykset Kannaksen muistitiedossa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 985. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- FINGERROOS, OUTI – TORKKI, TERHI 2003: ”Kun on tunteet” – matkakertomus Karjalan Kannakselta. *Informaatio* 1/2003: 10–11.
- HAAPANEN, IRMELI 2001: Kareliaanit ovat irti Pohjois-Karjalassa. Karelianismin renessanssista ei voinut 30 vuotta sitten uneksiakaan. *Turun Sanomat* 5.7.2001. [Tekstissä haastateltu Hannes Sihvoa.]
- HAARNI, TUUKKA 1997: Joustavia tiloja. Vallan ja ulossulkemisen urbaania tulkintaa. HAARNI, TUUKKA – KARVINEN, MARKO – KOSKELA, HILLE – TANI, SIRPA (toim.): *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 87–104.
- HALL, STUART 1999: *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- HARLE, VILO – MOISIO, SAMI: *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- HEIMO, ANNE 2001: Untold Stories, Twice-Told Tales – How People Narrate Their Own Histories. WOLF-KNUTS, ULRICA – KAIVOLA-BREGENHØJ, ANNIKI (eds.): *Pathways. Approaches to the Study and Teaching of Folklore*. NNF Publications 9. Åbo: Nordic Network of Folklore, 155–176.
- HIRN, YRJÖ 1939: *Matkamiehiä ja tietäjiä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- HODGKIN, KATHARINE – RADSTONE, SUSANNAH 2003: Introduction. Contested Past. HODGKIN, KATHARINE – RADSTONE, SUSANNAH (eds.): *Contested Past. The Politics of Memory*. London: Routledge, 1–21.
- HUUNONEN, VILO 1998: *Kuinka olisi jos oltaisiin*. Helsinki: Karelia Nova ry.
- JUNKALA, PEKKA 1999: Tila tutkimuskohteena. JUNKALA, PEKKA – SÄÄSKILAHTI, NINA (toim.): *Kadun risteyksessä. Etnologinen analyysi kaupunkitilasta*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 20–23.
- KALELA, JORMA 2000: *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- KAMPPINEN, MATTI – KUUSI, OSMO – SÖDERLUND, SARI 2002: *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARJALAINEN, ELINA 1999: *Isän tyttö. Lapsuuden muistelmia*. Porvoo: WSOY.
- KARJALAINEN, PAULI TAPANI 1997: Aika, paikka ja muistin maantiede. HAARNI, TUUKKA ET AL. (toim.): *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 227–241.
- KARJALAINEN-MANNINEN, HELJÄ 2003: Kuntamatka – kotiseutretki Johannekseen. *Johannekselainen*, marraskuu 2003.
- KILPI, EEVA 2001: *Rajattomuuden aika. Kertomus lapsuudesta*. Helsinki: WSOY.
- LEHTO, LIISA – TIMONEN, SENNI 1993: Kertomus matkasta kotiin. Karjalaiset vieraina omilla maillaan. PEKKA LAAKSONEN – SIRKKA-LIISA METTOMÄKI (toim.): *Kauas on pitkä matka. Kirjoituksia kahdesta kotiseudusta*. Kalevalaseuran vuosikirja 72. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 88–105.
- MAFFESOLI, MICHEL 1995: *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Helsinki: Gaudeamus. (1993)
- MASSEY, DOREEN 2003: Paikan käsitteellistäminen. MIKKO LEHTONEN – OLLI LÖYTTY (toim.): *Eri-laisuus*. Tampere: Vastapaino, 51–83.
- NORA, PIERRE 1996: General Introduction: Between Memory and History. KRITZMAN, LAWRENCE D. (ed.): *Realms of Memory. The Construction of the French Past. Volume 1: Conflicts and Division*. New York: Columbia University Press, 1–20.

- 1998: The Era of Commemoration. KRITZMAN, LAWRENCE D. (ed.): *Realms of Memory. The Construction of the French Past. Volume III: Symbols*. New York: Columbia University Press, 609–637.
- PAASI, ANSSI 1988: *On the Border of the Western and Eastern Worlds. The Emergence of the Utopia of the Wärtsilä Community in Eastern Finland*. Tiedonantoja N:o 6. Joensuu: Joensuun yliopisto, Kulttuuri- ja suunnittelumaantiede.
- 1996: *Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. Chichester: John Wiley & Sons.
- 1998: Koulutus kansallisena projektina. ALASUUTARI, PERTTI – RUUSKA, PETRI (toim.): *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Vastapaino, 215–250.
- POPULAR MEMORY GROUP 1982: *Popular Memory: Theory Politics, Method*. JOHNSON, RICHARD ET AL. (eds.): *Making Histories. Studies in History*. London: Huthinson, 205–252.
- 2002: *Popular Memory. Theory, Politics, Method*. PERKS, ROBERT – THOMSON, ALISTAIR (eds.): *The Oral History Reader*. London: Routledge, 75–86. (1998)
- PORTELLI, ALESSANDRO 1997: *The Battle of Valle Giulia. The Oral History and the Art of Dialogue*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- 2002: What Makes Oral History Different? PERKS, ROBERT – THOMSON, ALISTAIR (eds.): *The Oral History Reader*. London: Routledge, 63–74. (1998)
- 2003: *The Order Has Been Carried Out. History, Memory, and Meaning of a Nazi Massacre in Rome*. New York: Palgrave MacMillan.
- PROKARELIA 2003. [online]. Saatavana www.muodossa.osoitteesta
< URL: <http://www.prokarelia.net/fi/?x=prokarelia> >. [Viitattu 9.5.2003.]
- RAIVO, PETRI 1997: Kulttuurimaisema: alue, näkymä vai tapa nähdä. HAARNI, TUUKKA ET AL. (toim.): *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 193–209.
- SIHVO, HANNES 2003: *Karjalan kuva. Karelianismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 940. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. (1973)
- STRASSOLDO, RAIMONDO 1993: *Tilan sosiaalinen rakenne*. Julkaisuja 21. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu, yhdyskuntasuunnittelun laitos.
- SÖDERHOLM, STIG 1997: Kartan piste vai moderni uusheimo. VILJANEN, ANNA-MARIA – LAHTI, MINNA (toim.): *Kaukaa haetua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura, 107–115.
- TARKKA, LOTTE 1988: Karjalan kuvaus kansallisena retoriikkana. Ajatuksia karelianismin etnografisesta asetelmasta. JÄRVINEN, IRMA-RIITTA – PÖYSÄ, JYRKI – VAKIMO, SINIKKA (toim.): *Monikasvoinen folklore*. Helsingin yliopiston Kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 8. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kansanrunoustieteen laitos.
- TILLEY, CHRISTOPHER 1994: *A Phenomenology of Landscape. Places, Paths and Monuments*. Oxford: Berg Publishers.
- TOMMILA, PÄIVIÖ 1989: Mitä oli olla suomalainen 1800-luvun alkupuolella. TOMMILA, PÄIVIÖ (toim.): *Herää Suomi. Suomalaisuusliikkeen historia*. Kuopio: Kustannuskiila Oy, 51–65.
- WILLIAMS, SARAH C. 1996: The Problem of Belief. The Place of Oral History in the Study of Popular Religion. *Oral History. Journal of the Oral History Society* 24(2): 27–34.
- VÄNTSI, PAAVO 2003: Juhlakutsu. *Johannekselainen*, heinäkuu 2003.

OUTI FINGERROOS: *Memories of Karelia – utopias of a place*

This text concentrates on the memories of those refugees who escaped from the Karelian Isthmus during World War II. The sources of the article are the various reminiscences of Karelia in the literature, newspapers and memoirs. The aim of the article is to show the diverse possibilities of oral research in the construction of and research into Karelian history. This opens up new perspectives of the phenomenon of karelianism. The article belongs to the disciplines of folkloristics, comparative religion and human geography, and the theoretical framework is based on constructionism and critical oral history. The key concepts in the text are memories, utopias and places.